

РЕФЕРАТИ

Тема числа: КАНТ І АНАЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ВІЛАРД ВАН ОРМАН КВАЙН ДВІ ДОГМИ ЕМПІРИЗМУ

Перший український переклад найвідомішої статті Квайна (1951), що стала одним із класичних текстів аналітичної філософії.

ВІЛФРИД СЕЛАРС ДЕЯКІ ЗАУВАГИ ПРО КАНТОВУ ТЕОРІЮ ДОСВІДУ

Перший український переклад кантознавчої статті В. Селарса, вперше виданої 1967 року.

В'ЯЧЕСЛАВ ЦИБА ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК СЕЛАРСА

У статті контекстуалізовано вжиток основних понять філософії Селарса. Визначено їх стосунок до Кантової філософії суб'єктивності. Автор доводить, що труднощі перекладу цих термінів зумовлено двома обставинами: по-перше, складністю епістемологічної позиції Селарса, що намагається поєднати натуралізм і концептуалізм, і, по-друге, його наміром удосконалити Кантову трансцендентальну доктрину через залучення до неї лінгвістичного тлумачення.

БАРІ СТРАУД ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНІ АРГУМЕНТИ

Перший переклад українською мовою відомої статті Б. Страуда, де трансцендентальна аргументація Канта розглядається як засіб руйнування скептичного сумніву щодо існування об'єктивного світу поза свідомістю.

МИХАЙЛЮ МІНАКОВ ПОДІЯ ПЕРВИННОГО ДОСВІДУ І ФІЛОСОФІЯ. МЕТАТЕО-РІЯ ДОСВІДУ В КАНТА І КВАЙНА

Автор доводить, що Квайнова критика Кантового розрізнення аналітичних і синтетичних суджень, а також трансценденталістичного редукціонізму, не є задовільною. Крім того, автор стверджує, що теорії досвіду і пізнання Канта і Квайна (трансценталізм і голізм) мають такий рівень опису й аргументації, що засвідчує заснованість відповідних філософських систем на спільній догмі – догмі узгодженості. З огляду на некритичне прийняття Кантом і Квайном цієї ідеї, що досвід є системою, здатною до узгодження нових і старих елементів, позиції обох філософів набагато ближчі, ніж на те міг очікувати Квайн і його послідовники.

ВІТАЛІЙ ТЕРЛЕЦЬКИЙ NOVUM IN VETERI. ГІНТІКА ПРО ЕВКЛІДОВІ ВИТОКИ МАТЕМАТИЧНОГО МЕТОДУ КАНТА

У статті досліджується теза Гінтіки про те, що «парадигмою» чи «моделлю» для Кантового поняття математичного методу була Евклідова процедура геометричного доказу. Після докладної реконструкції аргументів дослідника виявлено головну тезу Гінтіки, що éthésis як структурний елемент Евклідової пропозиції дає змогу пояснити Кантове поняття конструкції. Але спеціальний аналіз Евклідової структури доказу разом із коментарями Прокла й Томаса Гізса показує, що цей елемент термінологічно й функціонально не виконує приписану йому інтерпретатором роль конструкції та не є засадничим для будови пропозиції. Слабкий пояснювальний потенціал притаманний і тезі, що інтуїція є лише репрезентацією індивіда, бо Кантова експлікація конструкції завжди співвідноситься зі спогляданням a priori, тобто із зображенням геометричного поняття в просторі як формі чистого споглядання. Дискусія щодо інтерпретації Гінтіки завершується вказівкою на три джерела, які можуть бути точками дотикання між Кантом і античними витоками математичного методу: поняття конструкції в К. А. Гаузена (1734), переклад «Елементів» Й. Ф. Лоренцом (1773/1781), міркування Й. К. Шваба про будову геометричного доказу (1780).

ФІЛОСОФІЯ XVII СТОЛІТТЯ

СЕРГІЙ СЕКУНДАНТ ЕРЕНФРИД ВАЛЬТЕР ФОН ЧИРНГАУС: «MEDICINA MENTIS» ЯК ПЕРША ФІЛОСОФІЯ ТА ЗАГАЛЬНА НАУКА

Трактат Е.В. фон Чирнгауса «Medicina mentis»... розглядається в цій статті в контексті формування Кантової концепції трансцендентального критицизму. Дослідження теоретичних джерел епістемології Чирнгауса показує, що, попри потужний вплив Спінози та Ляйбніца, він є, все ж, ближчим до картезіанської традиції. Прагнучи виключити з філософії метафізичні підстави, Чирнгаус максимально зближує емпіричну й раціоналістичну традиції. Результатом такого «критичного» зближення стає «суб'єктивний поворот» у гносеології, який, почасти через Християна Вольфа, але головним чином через Йогана Ніколаса Тетенса, приводить до трансцендентального ідеалізму Канта.

ФІЛОСОФІЯ XVIII СТОЛІТТЯ

СЕРГІЙ ШЕВЦОВ ВЛАСНІСТЬ ЯК ПРОЕКЦІЯ СВОБОДИ Й ОСНОВА ПРАВА В УЧЕННІ КАНТА

У статті розглядається вчення Канта про право. Кант намагається вивести його з поняття свободи, але речовою основою права виявляється власність. Право та власність постають як проекції свободи. Автор статті обґрунтовує думку, що можливість правового вчення на таких засадах виникає через особливості кантівського розуміння свободи: для суб'єкта свобода як закон розуму спрямована на зовнішній світ, вони потребує обов'язкового втілення, передовсім – у земельній ділянці. Саме через таку своєрідність розуміння понят-

тя свободи і власності виникає ґрунт для пояснення особливості кантівського вчення про право, яке здобулося на вельми протилежні оцінки.

ФІЛОСОФІЯ ХХ СТОЛІТТЯ

АННА ІЛЬІНА ДЕКОНСТРУКЦІЙНИЙ ПОВОРОТ У ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНОМУ МИСЛЕННІ

Статтю присвячено визначенню місця деконструкції в історії трансцендентальної філософії. Проект Ж. Деріди розглядається як одне з найрепрезентативніших і найпослідовніших втілень теоретичних засад трансценденталізму, поряд із такими визначними концепціями, як Кантова критика та Гусерлева феноменологія. Пропонується низка характеристик трансцендентального мислення, через яку уможлиблюється історико-філософська реконструкція трансцендентальної парадигми. Дерідіанський підхід розглядається як поворот до традиції, зрозумілої як *par excellence* традиція трансцендентальна, що як така керується настановою на «поворотність». Аналізується історико-філософська спадковість деконструктивного «зворотнього повороту» в стосунку до гусерлівського *Rückfrage* – зворотнього запитування: методу, ідеї та настанови, що відтворюються в деконструкційній стратегії інтерпретативної критики. Запроваджується поняття гіперболічного трансценденталізму, яке має на меті (1) охарактеризувати деконструкційну версію трансцендентальної філософії та (2) вказати на іманентну тенденцію трансцендентального мислення, конститутивну як для Кантового критичного проекту, так і для Гусерлевої настанови на мисленнєвий радикалізм, межі якого сягають від методологічних гіпербол (редукції та епохе) до історико-філософської інтенції на радикалізацію «трансцендентального мотиву». В обґрунтуванні своєї дослідницької позиції авторка спирається на тематизоване самим Дерідою поняття «квазі-трансцендентального», що характеризує спосіб де-догматизації, критичного очищення та збереження властиво трансцендентальних засад філософського мислення.

ПАНОРАМА

ВСЕВОЛОД КУЗНЕЦОВ ПРОСВІТНИЦТВО І ОНТОЛОГІЯ. ОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСВІТНИЦТВА-В-РОСІЇ.

У даній статті автор продовжує аналізувати специфіку запозичених Просвітництв. Тепер мова йде про Просвітництво, що прийшло до Росії в XVIII столітті з Європи.

Автор показує, що коли запозичене Просвітництво потрапляє в чужу цивілізацію, воно має змінювати себе, щоб підключитися до автохтонних онтологізаційних механізмів, і перебудовувати ці механізми, щоб пристосувати їх до власних потреб.

У Росії запозичене Просвітництво впливає на місцеві онтологізаційні механізми, які перебувають у кризовому стані, і сприяє їх подальшій ерозії. З іншого боку, взаємодія з російськими онтологізаційними механізмами запускає процес незворотних змін у самому Просвітництві-в-Росії та зумовлює його трансформацію в російське Просвітництво.

РЕФЕРАТЫ

Тема номера: КАНТ И АНАЛИТИЧЕСКАЯ ФИЛОСОФИЯ

УИЛЛАРД ВАН ОРМАН КУАЙН ДВЕ ДОГМЫ ЭМПИРИЗМА

Первый украинский перевод наиболее известной статьи Куайна, ставшей одним из классических текстов аналитической философии.

УИЛФРИД СЕЛЛАРС НЕКОТОРЫЕ ЗАМЕЧАНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО КАНТОВОЙ ТЕОРИИ ОПЫТА

Первый украинский перевод кантоведческой статьи В. Селларса, впервые опубликованной в 1967 году.

ВЯЧЕСЛАВ ЦЫБА ЭПИСТЕМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ СЕЛЛАРСА

В статье контекстуализировано употребление основных понятий философии Селларса. Определено их отношение к философии субъективности Канта. Автор доказывает, что трудности перевода этих понятий обусловлены двумя обстоятельствами: во-первых, сложностью эпистемологической позиции Селларса, который пытается соединить натурализм и концептуализм, и, во-вторых, его намерением усовершенствовать Кантову трансцендентальную доктрину с помощью внедрения в нее лингвистической интерпретации.

БАРРИ СТРАУД ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНЫЕ АРГУМЕНТЫ

Перевод на украинский известной статьи Б. Страуда, в которой трансцендентальная аргументация Канта рассматривается как средство преодоления скептических сомнений в существовании объективного мира вне сознания.

МИХАИЛ МИНАКОВ СОБЫТИЕ ПЕРВИЧНОГО ОПЫТА И ФИЛОСОФИЯ. МЕТАТЕОРИЯ ОПЫТА У КАНТА И КУАЙНА

Автор доказывает, что Куайнова критика Кантового различия аналитических и синтетических суждений, а также трансценденталистского редукционизма, не является удовлетворительной. Автор утверждает, что теории опыта и познания, разработанные Кантом и Куайном (трансцендентализм и холизм)

обладают таким уровнем описания и аргументации, который свидетельствует об общем основании соответствующих философских систем – догме согласованности. Учитывая некритическое восприятие как Кантом, так и Куайном той идеи, что опыт есть система, способная согласовывать новые и старые элементы, позиции обоих философов оказываются гораздо более близкими, нежели мог полагать Куайн и его последователи.

ВИТАЛИЙ ТЕРЛЕЦКИЙ *NOVUM IN VETERI*. ХИНТИККА ОБ ЕВКЛИДОВЫХ ИСТОКАХ МАТЕМАТИЧЕСКОГО МЕТОДА КАНТА

В статье исследуется тезис Я. Хинтикки, согласно которому «парадигмой» или «моделью» для кантовского понятия математического метода была Евклидова процедура геометрического доказательства. После детальной реконструкции аргументов исследователя выявлен главный тезис Хинтикки: ésthesis как структурный элемент Евклидова предложения дает возможность объяснить кантовское понятие конструкции. Однако специальный анализ Евклидовой структуры доказательства вместе с комментариями Прокла и Томаса Хизса показывает, что этот элемент терминологически и функционально не выполняет приписанную ему интерпретатором роль конструкции и не является основополагающим для построения предложения. Слабый объяснительный потенциал свойственен и отождествлению интуиции с репрезентацией индивида, поскольку кантовское объяснение конструкции всегда соотносится с созерцанием a priori, т.е. с изображением геометрического понятия в пространстве как форме чистого созерцания. Дискуссия относительно интерпретации Хинтикки заканчивается указанием на три источника, которые могут быть точками соприкосновения между Кантом и античными истоками математического метода: понятие конструкции Х. А. Хаузуна (1734), перевод «Начал» И. Ф. Лоренцем (1773/1781), размышления И. Х. Шваба о строении геометрического доказательства (1780).

ФИЛОСОФИЯ XVII ВЕКА

СЕРГЕЙ СЕКУНДАНТ ЭРЕНФРИД ВАЛЬТЕР ФОН ЧИРНГАУС: «MEDICINA MENTIS» КАК ПЕРВАЯ ФИЛОСОФИЯ И ВСЕОБЩАЯ НАУКА

Трактат Э.В. фон Чирнгауса «Medicina mentis»... рассматривается в этой статье в контексте формирования кантовской концепции трансцендентального критицизма. Исследование теоретических источников эпистемологии Чирнгауса показывает, что, несмотря на сильное влияние Спинозы и Лейбница, он ближе всего стоит к картезианской традиции. Стремясь исключить из философии метафизические предпосылки, Чирнгаус максимально сближает эмпирическую и рационалистическую традиции. Результатом такого «критического» сближения становится «субъективный поворот», который отчасти через Кристиана Вольфа, но главным образом через Иоганна Николааса Тетенса приводит к трансцендентальному идеализму Канта.

ФИЛОСОФИЯ XVIII ВЕКА

СЕРГЕЙ ШЕВЦОВ СОБСТВЕННОСТЬ КАК ПРОЕКЦИЯ СВОБОДЫ И ОСНОВАНИЕ ПРАВА В УЧЕНИИ КАНТА

В статье рассматривается учение Канта о праве. Кант стремится вывести его из понятия свободы, но вещественной основой права оказывается собственность. Право и собственность предстают как проекции свободы. В статье выражена та идея, что создание правового учения на такой основе оказывается возможным в силу специфики кантовского понятия свободы: свобода субъекта как закон разума направлена на внешний для субъекта мир, она требует своего воплощения, прежде всего – в участке земли. Именно такое своеобразное понимание свободы и собственности обуславливают особенности кантовского учения о праве, вызвавшего множество противоречивых оценок.

ФИЛОСОФИЯ XX ВЕКА

АННА ИЛЬИНА ДЕКОНСТРУКТИВНЫЙ ПОВОРОТ В ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНОМ МЫШЛЕНИИ

*Статья посвящена определению места деконструкции в истории трансцендентальной философии. Проект Ж. Деррида рассматривается как одно из наиболее репрезентативных и последовательных воплощений теоретических оснований трансцендентализма, наряду с такими выдающимися концепциями, как Кантова критика и Гуссерлева феноменология. Предлагается ряд характеристик трансцендентального мышления, на основании которого представляется возможной историко-философская реконструкция трансцендентальной парадигмы. Дерридианский поворот предстает поворотом традиции, понимаемой как *par excellence* традиция трансцендентальная, которая как таковая руководствуется установкой на «поворотность». Анализируется историко-философская преемственность деконструктивного «обратного поворота» по отношению к гуссерлевскому *Rückfrage* – обратному вопрошанию: методу, идее и установке, воспроизводящимся в деконструктивной стратегии интерпретативной критики. Вводится понятие гиперболического трансцендентализма с целью (1) характеристики деконструктивной версии трансцендентальной философии и (2) указания на имманентную тенденцию трансцендентального мышления, основополагающую как для кантовского критического проекта, так и для Гуссерлевой установки на радикализм мышления, обуславливающий как методологические гиперболы (редукцию и эпохе), так и историко-философскую направленность на радикализацию «трансцендентального мотива». В обосновании своей исследовательской позиции автор опирается на тематизированное самим Деррида понятие «квази-трансцендентального», характеризующее способ де-догматизации, критического очищения и сохранения собственно трансцендентальных оснований философской мысли.*

ПАНОРАМА

ВСЕВОЛОД КУЗНЕЦОВ ПРОСВЕЩЕНИЕ И ОНТОЛОГИЯ. ОНТОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОСВЕЩЕНИЯ-В-РОССИИ.

В данной статье автор продолжает анализировать специфику заимствованных Просвещений. Теперь речь идет о Просвещении, пришедшем в Россию в XVIII веке из Европы.

Автор показывает, что когда заимствованное Просвещение попадает в чужую цивилизацию, оно вынуждено изменять себя, чтобы подключиться к автохтонным онтологизационным механизмам, и перестраивать эти механизмы, чтобы приспособить их к собственным нуждам.

В России заимствованное Просвещение воздействует на местные онтологизационные механизмы, которые находятся в кризисном состоянии, и способствует их дальнейшей эрозии. С другой стороны, взаимодействие с русскими онтологизационными механизмами запускает процесс необратимых изменений в самом Просвещении-в-России и обуславливает его трансформацию в русское Просвещение.